

EXPERIMENTAL MODEL OF COMPLEX FORMATION PROCESS OF PROFESSIONAL, RESEARCH AND INNOVATIVE SKILLS OF FUTURE MASTER STUDENTS OF AGRARIAN SPECIALTIES

The article deals with the description of experimental model of complex formation process of professional, research and innovative skills of future master students of agrarian specialties at research university.

Key words: organizational and pedagogic conditions, professional, research and innovative skills, model, means of realization.

УДК 37.02:377

Кужельний А. В.

***ПРОФЕСІЙНА РЕФЛЕКСІЯ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ***

У статті представлений аналіз підходів до проблеми формування професійної рефлексії майбутнього вчителя технологій.

Ключові слова: професійна рефлексія, професійна освіта, самоосвіта, педагогічний ВНЗ, майбутній учитель технологій.

Пріоритетним напрямком у галузі вищої професійної педагогічної освіти є підготовка висококваліфікованих компетентних фахівців, які володіють глибокими професійними знаннями, сформованими фаховими навичками та вміннями, а також певними особистісними характеристиками [7], однією з яких є професійна рефлексія.

Професійна рефлексія є першочерговою умовою підвищення якості педагогічної освіти. Професійна рефлексія визначається як "співвіднесення себе, можливостей свого "Я" з тим, що вимагає обрана педагогічна професія та з особливостями власного педагогічного досвіду" [2]. Аналіз робіт [2; 3] свідчить, що рефлексивність є ключовою основою для структурування всіх інших професійно важливих якостей у цілісній системі. Вона відіграє роль координуючого, організуючого та інтегруючого фактора стосовно всіх інших професійних якостей учителя. Рефлексію відносимо до змісту предметних знань і діяльності суб'єкта. Вона передбачає перегляд та осмислення вже здійсненої діяльності з метою фіксації її результатів і підвищення її ефективності надалі. Безсумнівно, формування рефлексії не повинно здійснюватися стихійно. Як зазначають дослідники, необхідна така організація освітнього процесу, де формуванню професійної рефлексії майбутнього вчителя технологій приділялася б першочергова увага.

Мета статті – уточнити смислове наповнення терміна "професійна рефлексія" майбутніх учителів технологій та дослідити підходи до проблеми її формування у сфері професійної освіти.

Задля ефективного формування вмінь професійної рефлексії майбутнього вчителя слід забезпечити підвищення ролі самостійної роботи студентів при проведенні різних видів навчальних занять. Цей процес передбачає:

- коректування навчальних планів і програм з метою збільшення частки самостійної роботи студентів з навчальним матеріалом; визначення переліку тем для самостійного вивчення, у тому числі й за допомогою комп'ютерних навчально-методичних засобів. При цьому слід урахувувати рівень забезпеченості студентів навчальною літературою, можливості доступу до технічних засобів навчання;

- оптимізацію методів навчання, впровадження в навчальний процес новітніх технологій навчання, активне використання інформаційних технологій, що дозволяють студентові в зручний для нього час та в оптимальному для нього режимі засвоювати навчальний матеріал;

- удосконалення системи поточного контролю успішності студентів, введення бально-рейтингової системи та широке запровадження комп'ютеризованого тестування;
- удосконалення методики проведення практик та науково-дослідної роботи студентів;
- модернізацію системи курсового й дипломного проектування.

На основі узагальнення результатів досліджень [3; 4] нами було виділено основні функції вчителя технологій, професійні навички та вміння якого слід сформувати та розвинути у студентів через самостійну роботу.

Під самостійною роботою студентів – майбутніх учителів технологій – розуміємо таку форму організації навчальної діяльності, що спрямована на розв'язання ними професійних завдань у процесі засвоєння загальнонаукових знань, розвитку фахових умінь та навичок, на формування ціннісних орієнтацій, досвіду творчої діяльності через опосередковане управління викладачем з метою залучення та підготовки студентів до професійної діяльності, самоосвіти, рефлексії та розвитку пізнавальної активності й самостійності.

Розглянемо основні функції вчителя технологій через призму формування та розвитку вміння рефлексії професійної діяльності педагога в процесі самостійної роботи.

Виконання гностичної функції передбачає наявність у педагога знань теорії, методів і методології дисципліни, що викладається. Формування навичок даної функції у майбутніх учителів технологій через самостійну роботу можливо за умови раціонального відбору форм, методів, прийомів організації самостійної роботи та способів контролю навчально-пізнавальної діяльності студентів. Задля цього необхідним також є встановлення між- та внутрішньо-предметних зв'язків, а також планування діагностичних заходів з метою виявлення рівня підготовки майбутніх фахівців.

Узагальнюючи власні спостереження та досвід роботи в педагогічному ВНЗ, а також ураховуючи досвід інших педагогів, ми дійшли висновку, що формування професійних компетенцій майбутніх учителів технологій через самостійну роботу має відповідати такій схемі: формування ціннісного відношення до навчальної діяльності, набуття нових знань, умінь та навичок, закріплення нових знань, умінь та навичок, застосування знань, умінь та навичок з метою вирішення професійних завдань, перевірка досягнутого рівня набутих професійних знань, умінь та навичок.

Виконання конструктивної функції передбачає приділення особливої уваги змісту навчальної дисципліни взагалі та відбір певної навчальної інформації, яка має бути засвоєна студентами. Крім того, необхідно, щоб у процесі виконання завдань для самостійної роботи студент відбирав необхідні дії, прийоми та способи пізнання нового. Не менш важливим є також аналіз результату виконаної самостійної роботи та її самооцінка.

Ціннісна функція забезпечує формування ціннісних орієнтацій, уявлень та норм. Студент має доходити таких світоглядних узагальнень у процесі самостійного осмислення, розв'язання навчально-пізнавальних та професійних завдань.

Проектувальна функція пов'язана з визначенням кінцевої мети, прогнозуванням результатів діяльності вчителя. Важливо, щоб у ході виконання завдань самостійної роботи студент навчився формулювати мету й планувати власну діяльність. Задля цього необхідно вміти визначити комплекс дій, спрямованих на розв'язання різних типів навчальних завдань. Студент має обрати навчальну стратегію, яка, в свою чергу, визначить зміст і технологію виконання самостійної роботи. Самостійність студента може проявлятися залежно від обсягу набутих теоретичних знань і практичних умінь у різних видах і формах навчальної роботи. Навчання когнітивним стратегіям у ВНЗ і формування метакогнітивних навичок у студентів відбувається переважно стихійно. Кращими фахівцями можуть стати лише ті студенти, які володіють сформованими та розвинутими навичками рефлексії, що дозволяють аналізувати різні форми своєї когнітивної діяльності, оцінити їхню ефективність і за необхідності модифікувати їх. Таким чином, студенти оволодівають стратегічними, а не лише

предметними знаннями. Стратегічне знання — це знання про те, як розв'язувати навчальне завдання, як навчатися та запам'ятовувати, як оцінювати та куди скеровувати певні види власної навчальної та професійної діяльності в процесі їх реалізації.

Організаційна функція сприяє реалізації педагогічного задуму відповідно до певної системи правил та принципів. Вона пов'язана з вибором форм, методів і засобів навчання. Вважаємо, що саме самостійна робота сприяє формуванню в майбутніх учителів технологій організаційних навичок професійної діяльності. З огляду на це, першочерговим завданням викладача є надання допомоги майбутньому вчителю з метою визначення та формування власного стилю роботи, який відповідає індивідуальним психологічним особливостям особистості студента, створення педагогічних умов для саморозвитку та самовираження майбутнього педагога.

Мотиваційна функція вчителя пов'язана з особливостями взаємин між учасниками освітнього процесу та передбачає вміння створити та стимулювати мотивацію до навчання. Це одна з найскладніших і, разом з тим, найважливіших функцій вчителя. Саме самостійна робота є активним стимулом до навчання. У навчанні майбутніх учителів технологій раціонально використовувати різноманітні види самостійної роботи. Так, О.А. Абдулліна [1] виділяє обов'язкову й альтернативну роботу, загальну й варіативну роботу, самостійну роботу, що містить завдання в межах навчального процесу та завдання за інтересами.

Обов'язкова самостійна робота спрямована на виконання регламентованої навчальної діяльності, наприклад, виконання звіту по лабораторній роботі, практиці. Альтернативна – виконується студентом на основі власних інтересів, цілей та можливостей, наприклад, виконання реферативної роботи або підготовка доповіді до науково-практичної конференції. Якщо загальна самостійна робота планується для навчальної групи цілком, незалежно від особистих побажань студентів, і передбачає єдине загальне завдання, то варіативна – має на меті виконання завдань по варіантах, пов'язана з можливістю вибору завдання. Наприклад, вибір теми для курсової роботи здійснюється на основі наявних знань з метою глибшого опрацювання матеріалу або одержання нових знань, умінь. Самостійна робота, що містить завдання в межах навчального процесу, передбачає роботу студента за навчальним планом або програмою. Завдання за інтересами спрямовані на опрацювання більшого обсягу інформації й можуть долучатися викладачем до різних видів творчої роботи, наприклад, робота з документами з метою реферування, рецензування, проектування.

Орієнтаційно-прогностична функція виражається в умінні вчителя визначити напрямок виховної діяльності, її мети та завдань. Залежно від змісту освітньої програми й дидактичних цілей заняття викладач педагогічного ВНЗ планує та організовує виконання самостійної роботи через відповідні форми організації навчальної діяльності студентів, використовуючи фронтальну, групову або індивідуальну роботу, здійснює вибір технологій навчання.

Комунікативна функція пов'язана з особистістю педагога, виховним впливом його діяльності на студентів та учнів, умінням встановлювати правильні взаємини з ними. Парадигма сучасної освіти передбачає створення відносин співробітництва та взаємодопомоги, гуманістично орієнтовані відносини, підґрунтя яких закладаються саме в процесі самостійної роботи студентів.

Формування педагогічних професійних навичок, необхідних для забезпечення мотиваційної, орієнтаційно-прогностичної та комунікативної функцій можливо лише через таку організацію самостійної роботи студентів, що забезпечить різноманітну, повну та ефективну взаємодію викладача та студентів. Так, Т.А. Ільїна, Л.В. Жарова, І.Т. Огородніков виділяють індивідуальну, групову, фронтальну самостійну роботу. О.А. Абдулліна, Л.Д. Столяренко — колективну, групову й індивідуальну; В.К. Дьяченко – індивідуальну, парну, групову й колективну; В.І. Андрєєв, Г.М. Коджаспірова – індивідуальну (диференційовану або недиференційовану), парну, групову, фронтальну й колективну самостійну роботу [6]. Погоджуючись із Н.М. Зверевою [5], ми вважаємо, що групова робота студентів найбільше відповідає потребам формування особистості майбутнього вчителя,

оскільки підсилює фактор мотивації й загальної інтелектуальної активності, підвищує ефективність пізнавальної діяльності студентів завдяки взаємному контролю. Самостійна робота є більш ефективною, якщо вона парна або в ній беруть участь три особи. Участь партнера суттєво впливає на перебіг навчальної діяльності студента. У випадку індивідуальної підготовки студент суб'єктивно оцінює свою діяльність як повноцінну й завершену, але така оцінка може бути помилковою. В процесі групової роботи відбувається групова само- та взаємоперевірка. При досить високому рівні самостійної роботи студент самостійно може виконати індивідуальну частину роботи й продемонструвати її партнеру-однокурсникові. Таким чином з'являється додатковий, особистісний зміст навчальної роботи, що є потужним мотивуючим фактором навчання, сприяє формуванню активної життєвої позиції особистості.

Діагностична функція педагогічної діяльності пов'язана з вивченням та встановленням рівня розвитку й вихованості учнів, що вимагає від особистості вчителя спостережливості, уважності, психолого-педагогічних знань. Навички прояву даної функції у студентів педагогічного ВНЗ закладаються в процесі самостійної діяльності на етапі самоконтролю. Для поліпшення контролюємої самостійної роботи потрібно поліпшити якість її планування, оскільки формується діагностичний інструментарій. Отже, теоретичний аналіз самостійної роботи показує, що в її організації велике значення має спосіб діяльності студентів, за допомогою якого розкривається зміст матеріалу. При формуванні професійних знань, умінь і навичок треба мати на увазі, що студент може здійснити діяльність тільки на основі раніше засвоєної інформації про методику її виконання.

Аналіз основних видів і типів роботи по формуванню професійної рефлексії майбутніх учителів технологій дозволяє зробити висновок про те, що самостійна робота сприяє не тільки формуванню професійних знань, умінь і навичок, як результату якісної підготовки майбутнього педагога, але й забезпечує повноцінний процес розвитку навчально-методичної зрілості майбутнього вчителя, розвиток навичок самоорганізації, самоконтролю власної самостійної навчальної та професійної діяльності. Перспективу подальших розвідок у цьому напрямку вбачаємо у розробці системи самостійних робіт для студентів технологічних факультетів педагогічних ВНЗ з предмету "Педагогіка" та впровадженні навчально-методичних розробок у навчальний процес.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: для пед. спец. высш. учеб. заведений / О.А. Абдуллина. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Просвещение, 1990. - 141 с.
2. Вульф В.З. Педагогика рефлексии / В.З. Вульф, В.Н. Харькин. - М.: ИЧП "Издательство Магистр", 1995. - 111 с.
3. Глуздов В.А. Подготовка будущих учителей в НГПУ / В.А. Глуздов, Л.Е. Шапошников, В.В. Николина // Педагогическое обозрение. - 2000. - № 4. - С. 47- 48.
4. Загрекова Л.В. Введение в педагогическую деятельность: Технология подготовки и проведения семинарских и практических занятий: учеб.- метод. пособие / Л.В. Загрекова, Н.В. Новодниченко; под ред. Л.В. Загрековой. - Н. Новгород: НГПУ, 2005. - 187 с.
5. Зверева Н.М. Как активизировать обучение в вузе? учеб.- метод. пособие / Н.М. Зверева. - Горький: Горьковское областное отделение, 1989. - 70 с.
6. Коджаспирова Г.М. Педагогика: учебник / Г.М. Коджаспирова. - М.: Гардарики, 2004. - 528 с.
7. Петрук В.А. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін: монографія / Петрук В.А. - Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. - 292с.

Кужельный А.В.

**ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ РЕФЛЕКСИЯ КАК КОМПОНЕНТ ПОДГОТОВКИ
БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГИЙ**

В статье представлен анализ подходов к проблеме формирования профессиональной рефлексии будущего учителя технологий.

Ключевые слова: профессиональная рефлексия, профессиональное образование, самообразование, педагогический ВУЗ, будущий учитель технологий.

Kuzhelnyy A.V.

**PROFESSIONAL REFLECTION AS A COMPONENT OF TRAINING OF A FUTURE TEACHER
OF TECHNOLOGIES**

The article gives analysis of the approaches to the problem of professional reflection formation of the future teachers of technologies.

Key words: professional reflection, professional education, self-education, pedagogical higher educational establishment, future teacher of technologies.

УДК 378.1

Кучерак І. В.

**ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ БРЕНДИНГУ В СИСТЕМІ
УПРАВЛІННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

У статті розглянуто теоретичні аспекти формування бренду вищого навчального закладу, особливості використання інноваційних технологій брендингу в сфері управління вищими навчальними закладами, конкретизовано зміст поняття "бренд вищого навчального закладу", визначено основні завдання брендингу в освітній сфері.

Ключові слова: інновації, управління вищих навчальних закладів, бренд вищого навчального закладу, брендинг в освітній сфері.

Актуальність використання в сфері управління вищих навчальних закладів інноваційних технологій брендингу зумовлена суттєвими змінами в системі вітчизняної освіти та посиленням конкуренції, спричиненими стрімким розвитком ринкових відносин, зменшенням народжуваності, тенденцією до зростання складової частини недержавних вищих навчальних закладів і платних послуг в державних освітніх установах. Відтак яскраво вираженими стають боротьба між вищими навчальними закладами за найбільш обдарованих студентів, необхідність підвищення власного рейтингу, іміджу та репутації, а також надання сучасній освіті характерних рис загальносвітового освітнього простору, в якому вища школа не обмежує себе національними кордонами [2].

Нагальність реформування вітчизняної освіти та впровадження інновацій зумовлені низкою об'єктивних фактів, які не лише засвідчують не результативне використання власного потенціалу, але й загрожують економічній та національній безпеці держави[1]. Зокрема згідно із рейтингом Всесвітнього економічного форуму (2011) за показником якості вищої освіти Україна посіла лише 72 місце у світі поряд із такими країнами, як Намібія, Тринідад і Тобаго.

Водночас у сучасних умовах свобода дій та високий рівень конкуренції накладають жорсткі вимоги до освітньої системи і, перш за все, в сфері управління вищими навчальними закладами, що в кінцевому результаті і спричиняє успіхи чи невдачі професійної діяльності. Саме тому вагомим значення набувають інноваційні маркетингові технології, досконало пристосовані до умов і специфіки вітчизняної освітньої системи. Адаптація та становлення вищих навчальних закладів як активних суб'єктів ринкових відносин веде до необхідності постійного поточного оцінювання та систематичного підвищення конкурентних позицій. А